

Op avontuur met het Nedersaksisch – Werkbladen Stellingwerfs

Onderbouw – Schat

Tekst: Fieke Gosselaar

Doelgroep: Groep 1/2/3

Duur: 20 minuten kring, 15 minuten verwerkingsopdracht in de les

Beginsituatie

Kleuters zijn volop bezig met het ontdekken van taal. Nieuwe woorden leren, spelen met klanken en woorden uit een andere taal ervaren ze als leuk en spannend.

In deze les

- Luisteren de kinderen naar het gedicht *Schat* in het Stellingwerfs
- Vergroten zij hun taalbewustzijn in een kringgesprek over meertaligheid
- Vergelijken ze woorden uit de streektaal met woorden uit het Nederlands
- Denken ze samen na over wat een “schat” is en maken ze hun eigen schat

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Schat*
- Voorwerpen als voorbeelden van schatten (steen, schelp, knuffel, etc.)
- Verf, penselen, lak voor creatieve verwerking

Introductie

Ga met de kinderen in de kring en lees *Schat* voor. Vraag:

- Waar gaat het gedicht over?
- Welke woorden herkennen ze? Welke klinken vreemd of grappig?

Lees het gedicht nog een keer voor. Vertel dat dit Stellingwerfs is, een taal die in Stellingwerf gesproken wordt, net als dat sommige kinderen thuis ook een andere taal spreken.

Kern

- Bespreek woorden die herkenbaar zijn in het Nederlands.

- Welke woorden lijken op Nederlandse woorden?
- Zijn er woorden die helemaal onbekend zijn? Probeer samen te raden wat ze betekenen.
- Vraag de kinderen: *Wat is voor jou een schat?*

Afsluiting

Laat de kinderen een eigen schat tekenen en schrijf er een (Stellingwerfs) woord bij dat je mooi vindt.

Extra opdrachten

- Bewegingsspel met woorden: kinderen koppelen woorden uit het gedicht aan bewegingen.
- Raadspelletje: laat kinderen een schat beschrijven die onder een doek ligt – anderen raden wat het is (in het Nederlands én Stellingwerfs).
- Laat de kinderen een steen zoeken of meenemen vanuit huis en beschilder deze tot een echte schat.

SCHAT

Fieke Gosselaar

In mien buse
zit 'n schat.

Hebbe ik vunnen
op 't schoeleplein.

't Is rond en zwaor.
't Glimt as 'n steern.

As ik vuul
is 't zaachte.
As ik gooi
is 't hadde.

Ik neme 't mit
veur mien museum.
Schatten zuken
kan ik goed.

Middenbouw – Duunknien

Tekst: *Duunknien*

Doelgroep: Groep 4/5

Duur: 45-60 minuten

Beginsituatie

Kinderen in de middenbouw kunnen een kort verhaal begrijpen en herkennen klankpatronen. Ze houden van tekenen en strips en leren spelenderwijs woorden in een andere taal te gebruiken.

In deze les

- Lezen of luisteren de kinderen naar het verhaal *Duunknien* in het Stellingwerfs
- Vergroten zij hun taalbewustzijn door Nedersaksische en Nederlandse woorden te vergelijken
- Maken ze een woordenlijst met Stellingwerfse woorden
- Maken ze een strip met minimaal één Stellingwerfs woord per vakje

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Duunknien*
- Kopieerblad met woordenlijst (zie bijlage)
- Papier en kleurpotloden

Introductie

Lees *Duunknien* voor of beluister de audio. Vraag:

- Waar ging het verhaal over?
- Welke woorden klonken grappig of vreemd?
- Welke woorden heb je herkend?
- Welke woorden lijken op woorden die je kent? Wat denk je dat die woorden betekenen?

Verdiepende vragen

- Wat gebeurt er met het konijn in het verhaal?
- Waarom speelt het verhaal zich af in de duinen? Denk je dat dat belangrijk is?

- Welke gevoelens heeft het konijn volgens jou tijdens het verhaal? Hoe kun je dat merken?
- In het verhaal komen woorden voor die je misschien niet meteen begrijpt. Hoe kun je de betekenis van een onbekend woord raden?
- Welke gebeurtenis in het verhaal vond jij spannend of grappig? Waarom?
- Hoe zou jij zelf reageren als je hetzelfde had meegemaakt als het konijn?
- Vind je dat het verhaal een goed einde heeft? Leg uit.

Kern

- Leg uit dat dit Stellingwerfs is, een taal naast Nederlands, Engels, Duits.
- Inventariseer: waar kennen ze Stellingwerfs van? Wie hoort het thuis, bij opa en oma, in de buurt? Wie praat er zo?
- Laat de kinderen een **woordenlijst** invullen met woorden uit het verhaal (bijv. *duun*, *knien*, *stoefzaand*, *gruin*).
- Laat ze een strip tekenen (min. 3 vakjes) over een stukje uit het verhaal. In elk vakje moet minstens één Stellingwerfs woord staan.

Afsluiting

Houd een “stripvoorleesronde”. Elke leerling leest zijn strip voor en legt de Stellingwerfse woorden uit. Suggestie: fotografeer alle strips en laat ze zien op het digibord. Zo kunnen de andere kinderen ook de plaatjes zien en begrijpen ze beter waar het verhaaltje over gaat.

Kopieerblad – Woordenlijst Duunknien

Stellingswerfs	Nederlands
ni'j	
duun	
knien	
heuren	
tied	
koold	
stoefzaand	
zwaor	
gruun	
stattien	
wedstried	
boek	
haorties	
dreuge	

ni'j = nieuw

duun = duin

knien = konijn

heuren = horen

tied = tijd

koold = koud

stoefzaand = stuifzand

zwaor = zwaar

gruun = groen

stattien = staartje

wedstried = wedstrijd

boek = boek

haorties = haartjes

dreuge = droog

dreum = droom

Bovenbouw – Duunknien

Tekst: *Duunknien*

Doelgroep: Groep 6/7/8

Duur: 60 minuten

Beginsituatie

Leerlingen in de bovenbouw kunnen langere verhalen volgen en een creatieve schrijfpdracht uitvoeren. Ze kunnen bewust nadenken over taalverschillen en meertaligheid.

In deze les

- Lezen of luisteren naar *Duunknien* in het Stellingwerfs
- Vergelijken van Nedersaksisch met Nederlands en andere talen
- Invullen van een woordenlijst (met extra vertaling naar Engels of thuistaal)
- Schrijfpdracht: avontuurlijke dag op Schiermonnikoog

Lesvoorbereidingen

- Tekst van *Duunknien*
- Kopieerblad met woordenlijst (zie middenbouw)
- Schrijfpapier

Introductie

Lees of beluister *Duunknien*. Bespreek:

- Waar gaat het verhaal over?
- Welke woorden lijken op Nederlands? Welke niet?
- Welke woorden zijn herkenbaar door klank of context?

Verdiepende vragen

- Wat is volgens jou de belangrijkste boodschap of het thema van het verhaal?
- Hoe wordt spanning opgebouwd in het verhaal? Noem een voorbeeld.
- Welke verschillen merk je op tussen het Stellingwerfs en het Nederlands in de tekst?

- Kun je woorden vinden die lijken op een andere taal die je kent (Engels, Duits, thuistaal)? Wat zegt dat over talen?
- Waarom denk je dat de schrijver voor een konijn heeft gekozen als hoofdpersoon?
- Schrijf in je eigen woorden een korte samenvatting van het verhaal.
- Als jij het verhaal een ander einde zou geven, wat zou er dan gebeuren?
- Welke rol spelen de duinen in het verhaal? Had het verhaal ook ergens anders kunnen plaatsvinden? Waarom wel/niet?

Kern

- Leerlingen vullen een **woordenlijst** aan.
- Vertaal minstens 5 woorden naar een andere taal (bijv. Engels of thuistaal).
- Schrijfopdracht: “Doe alsof je Inez bent en een avontuurlijke dag op Schiermonnikoog hebt meegemaakt. Wat heb je gedaan?”
 - Tekst in het Nederlands schrijven
 - Gebruik minstens **5 Stellingwerfse woorden** en **5 woorden uit een andere taal**
 - Beschrijf in je verhaal het weer
 - Inez krijgt te maken met een verassing
 - Gebruik het woord “pindakaas” in je verhaal
 - Inez komt een bijzonder persoon of dier tegen

Afsluiting

- Laat leerlingen hun verhalen in kleine groepjes voorlezen.
- Bespreek: hoe voelt het om talen te mixen? Welke woorden vinden ze mooi of krachtig?

Kopieerblad – Schrijfopdracht

Stellingswerfs	Nederlands	Vreemde óf andere thuistaal
ni'j		
duun		
knien		
heuren		
tied		
koold		
stoefzaand		
zwaor		
gruun		
stattien		
wedstried		
boek		
haorties		
dreuge		

ni'j = nieuw

duun = duin

knien = konijn

heuren = horen

tied = tijd

koold = koud

stoefzaand = stuifzand

zwaor = zwaar

gruun = groen

stattien = staartje

wedstried = wedstrijd

boek = boek

haorties = haartjes

dreuge = droog

dreum = droom

Et Duunknien - Stellingwerfs

Auteur: Leny Hamminga

“Mamme, wi’j gaon vier daegen naor Schiermonnikoog mit de klasse! Vier daegen! We gaon mithelpen in de netuur!”

Inez slingert heur rugzak onder de kapstok. Ze huppelt de kaemer in.

“Deure dichte!” rop mamme. ‘Roggezak in de bi’jkeuken!’

Mamme zit an de grote keukentaofel mit de kraante veur heur.

“Mamme, luuster ie wel?”

Inez pakt heur mamme bi’j de aarms. “Ik gao vier daegen vot!”

“Ja ja, niet zo drok, ik heure je wel. Hoe dat zo?”

Mamme blift deurlezen. Hoe kan ze dat, daenkt Inez, lezen en praoten toegelieke.

Ze leest eins altied. Kraanten, boeken, tidschriften. Overal in huus liggen staepels pepier. De boeekaaste zit stampvol. Ni’je boeken staepelt ze gewoon naost de baank.

“Et is de pries die awwe wunnen hebben veur oons Waddenperjekt. Dat he’k toch verteld?”

Inez gaot naost heur mamme zitten. Ze trekt heur even an et oor.

‘Bin ik in beeld?’ vragt ze.

“O ja, ik wete et, dat is mooi.’ Mamme lest veerder.

Laeter die aovend is pappe ok in huus. Inez vertelt alles over et waddenperjekt. Hoe zi’j een stok schreven het over et duunknien. Dat d’r ok kinder verteld hebben over schulpen, meeuwen, eb en vloed, zaandbaanken. Pappe luustert en kriegt heur even op schoot.

“Ik hope daj’ mooie daegen hebben op ’t eilaand,” zeg hi’j. “Moej’ nog wat extra’s kopen? Bi’j’ nog wat neudig?”

‘Een groot straandlaeken,’ klinkt de stemme van mamme uut de kaemer.

Hoe kan ze toch alles heuren as ze an ’t lezen is? Pappe glimkt.

“Je mamme heurt altied alles,” zegt hi’j dan.

Et is vier weken veerder in de tied. De maand meie is begonnen. Somstieden is et dan nog aorig koold, mar dit jaor niet. Het liekt wel hoogzoemer, zo waarm is et. Alle kiender in de klasse hebben de zoemerkleren al an. Meester staot met een bloes mit kotte mouwen veur de klasse.

Morgen zal het wezen. Dan vertrekken ze naor Schiermonnikoog. Die aovend lig Inez op ’e rogge in bedde. Ze kik omhogens naor het dakraem. De locht is vol steerns. An de linkerkaante komt de maone te veurschienen. Die schoeft hieltied veerder in beeld. Langzem valen Inez de ogen dichte.

“Wat lopt dat gele stoefzaand zwaor!”

Inez zwoegt bi’j een steil duun omhogens. Tjonge, wat gaot dat zwaorr. Ze kiekt omme. D’r is inienend gien meenske meer te bekenen. Da’s gek! En zo pas leup de hiele klasse nog aachter heur. Bin ze heur iniend veuruut lopen? Snel stapt ze veerder tot ze op ’e toppe van et duun is. Veur heur bin nog meer dunen. Een hiele protte. Sommigen bin gruun van et grös. Hier en daor is nog een geel zaandstok. In de veerte is een streep blauw. Daor is de zee. Wild griept de wind Inez heur haoren. Ze wi’jen heur in de ogen.

“Lastig hen, die wiend,” klinkt een hoog stemmegien.

Et komt bi’j heur voeten weg. Daor zit een duunknien. Zien witte stattien is onder et ronde roggien krek te zien. Het knien gaot op ’e aachterpoten zitten.

“Doen wie et eerst beneden is?” vragt hi’j.

Inez knikt.

“Tot waar gaot oonze wedstried?” vraagt ze.

“Tot et leste duun veur et straand,’ zeg et knien. “lene... twieje... drie!”

Met grote sprongen daanst het knien deur het mulle gele zaand. Inez lopt mit ploffende stappen. Het knien is al uut et zicht. Inez lopt en lopt. Ze hiemt. Ze vaalt. Waor is et knien? Ze vuult dat ze in hoog grös ligt.

Ze kikt omhogens. Nog een hoog duun. Et knien zit op ’e toppe.

“Ik komme niet bi’j je. Et hoge grös is geveerlik. Ik kriege d’r een natte boek van.”

Et duunknien staot op ’e achterpoten. Et wrift him over de wollige boek.

“Oh nee!” ropt hi’j dan. “Ik bin toch nog nat wodden.”

Inez wet wat as ze doen moet. Ze lopt bi’j de duun omhogens en pakt et knien op. Ze hooit et diertien onder heur gezicht en begint te blaazen. Ze blaost en ze blaost om alle natte haorties dreuge te kriegen. Het knien dot de ogen dichte.

“Ie bin bange veur piene in de boek, hen, lieverd,” zeg ze. “Dat rotterige grös ok.”

“Hier is ’t nog nat.” ‘t Knien tilt zien veurpote op. En Inez blaost en ze blaost en ze blaost...

“Kiend, wod es wakker! Wat is d’r toch?” Mamme schuddet Inez zachies henne en weer.

“Ik mos een knienegien redden,” mummelt Inez.

“Mar now moej’ opschieten, kiend,’ zegt mamme. ‘De boot naor Schier vertrekt over twie uur.’”

Inienend is Inez klaorwakker. Zi’j rent en vliegt om op tied te kommen. As ze op ’e straote veur heur huus staot te waachten, daenkt ze an heur droom.

Hoog nat grös is slecht veur knienen. Kon ze d’r mar wat an doen. Ze kikt heur mamme an die altied alles wet. Mamme vuult wat ze daenkt.

“Ien meenske kan niet alles oplossen,” zegt ze. ‘Mar ie doen dommiet een betien goed, op et eilaand. Da’s eerst genoeg.’”

* Duunknienen hebben slim te lieden van de stikstofuutstoot. Heur leefgebied vergröst en ze kunnen waarlik alliend mar goed leven op dreuge zaandgrond mit mar weinig begruuiing. Op een protte dunen op Schiermonnikoog gruuit meer en meer grös, wat et leefgebied van duunknienen al mar meer bedreigt.